

Particular attention is paid to the technological stages of organizing project work with younger schoolchildren. Theoretical calculations are supported by a practical case of an interdisciplinary project that demonstrates the mechanisms of knowledge integration and the formation of key competencies of students. The author proves that the systematic organization of project activities promotes the intellectual and creative self-development of educational subjects and provides a practice-oriented approach to learning.

Keywords: project activity, elementary school, New Ukrainian School, project method, competency-based approach, younger students, learning technology, integrated learning.

Дата першого надходження статті до видання 15.10.2025
Дата прийняття статті до друку після рецензування 25.10.2025

© Болжеларська Л.І., 2025

УДК: 37.015.3:159.9

Бондарчук Ірина Миколаївна,
вчитель початкових класів вищої категорії
вчитель–методист ЗЗСО ліцей «ІТ СТЕП СКУЛ ОДЕСА»
Одеса, Україна

МЕТАФОРИЧНІ КАРТИ ДЛЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО НАВЧАННЯ: ІННОВАЦІЇ НУШ

Анотація: Стаття присвячена дослідженню метафоричних асоціативних карт (МАК) як інноваційного інструменту в освітньому процесі Нової української школи (НУШ). Мета роботи – проаналізувати потенціал МАК для розвитку ключових компетентностей учнів, зокрема комунікації, креативності, критичного мислення та емоційного інтелекту, а також їхню роль у створенні мотивуючої атмосфери навчання. У статті розглянуто теоретичні основи МАК, зокрема їхній вплив на когнітивні процеси (увагу, пам'ять, уяву) через активацію асоціативного мислення та емоційної регуляції, з урахуванням нейропсихологічних механізмів. Запропоновано практичні вправи для інтеграції МАК у викладання різних предметів (фізика, мистецтво, мови, література, початкова школа) та роботи з педагогічним колективом. Вправи, такі як «Метафора геніальності» для старшокласників чи «Кім мого настрою» для молодших учнів, сприяють підвищенню залученості через ігровий елемент і створенню психологічно комфортного середовища. Особливу увагу приділено універсальності МАК, їхній відповідності принципам НУШ і здатності підтримувати компетентнісний підхід. У статті також проаналізовано переваги (доступність, інтерактивність) та обмеження методу (суб'єктивність інтерпретацій, потреба в підготовці педагогів). Результати свідчать, що МАК є ефективним інструментом для інноваційного навчання, але потребують подальших емпіричних досліджень. Стаття адресована педагогам, психологам і дослідникам, зацікавленим у впровадженні психологічних методів в освіту.

Ключові слова: метафоричні асоціативні карти, Нова українська школа, компетентнісний підхід, нейропсихологія, арт-терапія, креативність, ігрове навчання.

Постановка проблеми. Реформа Нової української школи (НУШ) спрямована на формування ключових компетентностей учнів, зокрема комунікації, креативності, критичного мислення та емоційного інтелекту. Для цього потрібні інноваційні методи, що поєднують педагогіку з психологією та арт-терапією. Традиційні методи навчання часто не забезпечують достатньої залученості учнів і створення мотивуючого середовища. Метафоричні асоціативні карти (МАК) можуть стати таким інструментом, сприяючи інтерактивному навчанню через гру та творчість (Юнг, 2019).

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Асоціативне мислення, на якому базуються метафоричні асоціативні карти (МАК), є ключовим механізмом роботи людської свідомості, що дозволяє через символи та образи розкривати підсвідомі процеси й сприяє самопізнанню (Юнг, 2019). За Канеманом, асоціативне мислення належить до так званої «системи 1» – швидкого, інтуїтивного типу мислення, яке автоматично пов'язує образи з емоціями та досвідом (Канеман, 2017). Це дає змогу МАК активувати глибинні емоційні та когнітивні шари, що особливо цінно в освіті, адже учні можуть невербально виражати свої почуття та ідеї. Юнг, чий ідеї стали теоретичною основою МАК, підкреслював важливість

символів у роботі з підсвідомістю, зокрема через концепцію архетипів – універсальних образів, що відображають колективний досвід людства (Юнг, 2019).

Емоційний інтелект, підтримуваний МАК, є ключовим для розвитку соціальних і комунікативних навичок учнів, що особливо важливо в контексті НУШ (Гоулман, 2021). Гоулман зазначає, що емоційний інтелект охоплює п'ять основних компонентів: самосвідомість, саморегуляцію, мотивацію, емпатію та соціальні навички (Гоулман, 2021). МАК сприяють розвитку цих компонентів, дозволяючи учням через образи усвідомлювати власні емоції (самосвідомість), вербалізувати їх (саморегуляція) і ділитися з іншими (емпатія та соціальні навички). Дослідження Власової, підтверджують, що інноваційні методи, які поєднують педагогіку та психологію, сприяють кращому засвоєнню знань через емоційне залучення учнів (Власова, 2021).

З нейропсихологічної точки зору, МАК впливають на когнітивні процеси, активуючи префронтальну кору, яка відповідає за виконавчі функції, та гіпокамп, що відіграє ключову роль у пам'яті й уяві (Шевчук, 2023). Шевчук наголошує, що нейропедагогічні підходи, які включають асоціативні методи, сприяють розвитку нейропластичності, тобто здатності мозку формувати нові зв'язки, що особливо важливо для учнів у період активного розвитку (Шевчук, 2023). Таким чином, МАК розширюють традиційний арттерапевтичний підхід, залучаючи асоціативне мислення для учнів різного віку та сприяючи комплексному розвитку їхніх когнітивних і емоційних компетентностей.

Мета статті (постановки завдання). Метою статті є дослідження інтеграції метафоричних асоціативних карт (МАК) у навчальний процес Нової української школи (НУШ), аналіз їхнього впливу на когнітивні процеси учнів, оцінка переваг і обмежень цього методу, а також розробка і пропозиція практичних вправ для учнів різних вікових груп і педагогів, які відповідають принципам компетентнісного підходу.

Виклад основного матеріалу

Метафоричні асоціативні карти: суть і потенціал. Метафоричні асоціативні карти (МАК) – це картки із зображеннями або словами, які через асоціації та метафори допомагають працювати з підсвідомістю, розвивати рефлексію та емоційну саморегуляцію. МАК з'явилися в 1970-х роках завдяки німецькому художнику й психологу Моріцу Егетмейєру, який створив першу колоду «OH Cards» у 1975 році разом із психотерапевтом Елі Раманом (Гоулман, 2021). Ці карти спочатку використовувалися в психотерапії для роботи з підсвідомими процесами, але згодом їх адаптували до освіти для стимуляції творчості, комунікації та самовираження (Гоулман, 2021). Принцип дії МАК полягає в тому, що асоціації, які викликають зображення чи слова, дозволяють людині обійти раціональні бар'єри свідомості та отримати доступ до глибинних емоцій і переживань. Наприклад, учень, обираючи карту, може асоціювати її з власними почуттями, що допомагає йому вербалізувати свій внутрішній стан.

Авторка статті, Ірина Бондарчук, розробила власну колоду «Схожі на котів» (31 карта), яка використовує образи котів як символи креативності, емоційної чутливості та інтуїції (див. рис. 1). Вибір котів як центрального образу не випадковий: у багатьох культурах кіт асоціюється з незалежністю, свободою та інтуїтивним сприйняттям, що резонує з принципами НУШ, які ставлять у центр увагу до індивідуальності учня. Кожна карта колоди має унікальний дизайн: наприклад, кіт із квітами на голові символізує ніжність і гармонію, а кіт біля дошки з формулами – допитливість і прагнення до знань. Ця колода сприяє створенню комфортної атмосфери, де учні та педагоги розкривають свій потенціал, відповідно до принципів НУШ.

У контексті НУШ МАК допомагають створювати інтерактивне середовище, яке мотивує учнів до навчання через гру та творчість. Наприклад, під час уроку літератури учні можуть використовувати карти з котами, щоб вигадати історію про персонажів, а на заняттях із фізики – асоціювати образ із науковими концепціями, такими як теорія відносності. Такий підхід дозволяє зробити навчання більш емоційно насиченим і сприяє розвитку ключових компетентностей, таких як креативність, комунікація та критичне мислення.

Основний матеріал дослідження

Теоретичні основи використання МАК

З нейропсихологічної точки зору, МАК активують префронтальну кору, відповідальну за виконавчі функції (планування, прийняття рішень), та лімбічну систему, що регулює емоції (Канеман, 2017). За Канеманом асоціативне мислення спирається на швидкі інтуїтивні процеси, які МАК активують через метафори. (Канеман, 2017) МАК сприяють нейропластичності, оскільки регулярна робота з асоціаціями стимулює утворення нових нейронних зв'язків у префронтальній корі та гіпокампі (Шевчук, 2023).

Вони: Покращують увагу: вибір картки вимагає зосередженості.

Рис. 1

Стимулюють пам'ять: асоціації з образами активують епізодичну пам'ять.

Розвивають уяву: інтерпретація метафор залучає творче мислення. Підтримують емоційну регуляцію: вербалізація почуттів знижує тривожність.

У НУШ МАК розвивають:

1. Комунікативну компетентність: через діалоги.
2. Соціальну та громадянську: через групову роботу.
3. Культурну: через інтерпретацію символів.
4. Підприємницьку: через креативність (Топузов & Засекіна, 2023).

Переваги та обмеження МАК.

Переваги:

Універсальність: МАК підходять для різних вікових груп і предметів.

Ігровий елемент: підвищує мотивацію та залученість (Гоулман, 2021).

Психологічний комфорт: арт-терапія створює сприятливу атмосферу в класі (Сарамотіна, 2023), а МАК посилюють цей ефект завдяки ігровому елементу.

Доступність: вправи займають 5–15 хвилин.

Обмеження:

Суб'єктивність інтерпретацій: результати залежать від індивідуального досвіду, що може ускладнити уніфікацію методу (Ткаченко, 2022).

Потреба в підготовці: педагоги без психологічних навичок можуть неправильно інтерпретувати відповіді учнів (Литвиненко, 2022).

Обмежена ефективність: для учнів із серйозними когнітивними порушеннями МАК можуть бути менш дієвими.

Культурні бар'єри: образи можуть не резонувати в деяких культурних контекстах. Для подолання обмежень потрібна підготовка вчителів і подальші емпіричні дослідження ефективності МАК в освіті (Литвиненко, 2022).

Переваги МАК у шкільній практиці. МАК відповідають принципам НУШ, сприяючи інтерактивному навчанню. Вони прості у використанні, підтримують психологічну гармонію та розвивають компетентності через творчість і гру.

Практичне застосування МАК у навчальному процесі.

Інтеграція МАК у структуру уроку. МАК можна застосовувати на всіх етапах уроку. Наприклад, вправа «Кіт мого настрою»:

1. Учитель розкладає карти з колоди.
2. Здобувачі освіти обирають карту, що відображає їхній настрій.
3. Діляться асоціаціями.
4. Здобувачі освіти зачитують та обговорюють «повідомлення» карти.

Ця вправа (3-5 хвилин) підвищує залученість і допомагає оцінити настрій класу.

Вправи для різних предметів

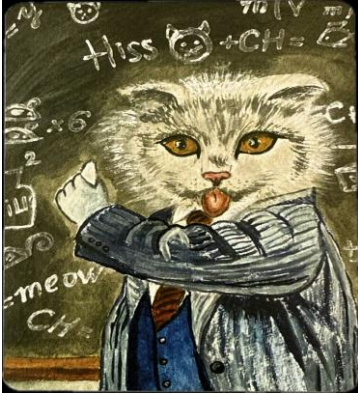

Рис. 2

Мистецтво: «Продовжуємо карту»

1. Здобувачі освіти обирають надихаючу карту (див. Рис. 3).
2. Здобувачі освіти зачитують «послання» карти (див. Рис. 4)
3. Здобувачі освіти домальовують композицію.
4. Презентують роботи. *Переваги:* розвиває уяву, підвищує мотивацію

Рис. 3

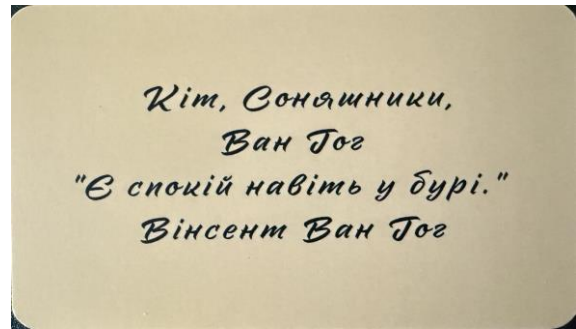

Рис. 4

Мови (українська, англійська): «Діалог»

1. Здобувачі освіти в парах обирають дві карти.
2. Складають діалог між персонажами.
3. Презентують класу.

Переваги: покращує мовлення, додає інтерактивність.

Література: «Сторітелінг з котами»

1. Учитель показує карту, учні визначають характер персонажа.
2. Починають історію.
3. Додають нові карти для розвитку сюжету.
4. Презентують історії.

Переваги: розвиває зв'язне мовлення, стимулює фантазію.

Початкова школа: «Мій кіт-друг»

1. Діти обирають карту кіт-друг.
2. Відповідають на питання: «Який характер у kota?», «Що любить робити твій кіт-друг?», «Що твій кіт-друг сказав би тобі, якби вмів говорити?», «Де живе твій кіт-друг?», «Який подарунок твій кіт-друг хотів би отримати?», «Що твій кіт-друг робить, коли ти в школі?» Тощо.
3. Презентують класу.

Переваги: проста, підвищує залученість.

Робота з педагогічним колективом:

Вправа «Кіт мосі мотивації»

1. Педагоги обирають карту, що відображає їхній стан (див. рис. 4).
2. У парах діляться асоціаціями.

Фізика: «Метафора геніальності»

Ця вправа розвиває критичне мислення та креативність:

1. Учитель пропонує здобувачам освіти обрати карту з колоди, що символізує ідею допитливості чи інновацій (див. рис. 2).
 2. Здобувачі освіти обговорюють асоціації, пов'язані з образом (наприклад, геніальність, нестандартне мислення).
 3. Учитель розповідає про Альберта Ейнштейна, зокрема його фото з висунутим язиком, і запитує: «Як це відображає його підхід до науки?»
 4. Здобувачі формулюють «послання» карти (наприклад, «Думай поза межами»).
 5. У групах учні створюють метафори для теорії відносності (наприклад, час – як ріка, простір – як полотно).
 6. Презентують ідеї у творчій формі (схеми, есе).
- Переваги:* спрощує складні теми, стимулює інтелектуальну творчість.

3. Обговорюють, як послання мотивує.

Переваги: запобігає вигоранню, згуртовує.

Вправа для педради: «Кіт моєї педагогічної мети»

1. Педагоги обирають карту, що символізує мету.

2. У групах діляться ідеями.

3. Презентують командну стратегію.

Переваги: мотивує, сприяє співпраці.

Висновки. Метафоричні асоціативні карти є ефективним інструментом НУШ, що розвиває креативність, комунікацію та емоційний інтелект. Вони додають ігровий елемент і створюють сприятливу атмосферу, але мають обмеження, такі як суб'єктивність і потреба в підготовці педагогів. Вправи для учнів і педколективу демонструють універсальність МАК.

Перспективи подальших розвідок. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на емпіричну оцінку ефективності МАК у різних освітніх контекстах, зокрема шляхом експериментальних занять із вимірюванням рівня залученості учнів і педагогів. Також варто дослідити, як підготовка вчителів впливає на результативність методу, і розробити програми навчання для педагогів із використання МАК.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Власова, О. І. (2021). Психологічні аспекти інноваційних технологій навчання. *Освітній дискурс*, (34), 15–25.
2. Гоулман, Д. (2021). *Емоційний інтелект*. Vivat.
3. Канеман, Д. (2017). *Мислення швидко і повільно*. Наш формат.
4. Кравець, Н. П. (2021). Арт-терапія як засіб розвитку емоційної сфери учнів. *Наукові записки НАПН України*, (2), 56–63.
5. Литвиненко, О. В. (2022). Інноваційні підходи до компетентнісного навчання в НУШ. *Освітній дискурс*, (38), 27–35.
6. Сарамотіна, І. М. (2023). Формування емоційної компетентності молодшого школяра засобами арт– терапії. *Наша школа*, (3), 12–18. URL: <http://nashasholadoi.oano.od.ua/article/view/315788/306446>
7. Ткаченко, Л. В. (2022). Використання арт– терапії у формуванні емоційної компетентності учнів. *Наукові записки НАПН України*, (3), 78–85.
8. Топузов, О., & Засекіна, Т. (Ред.). (2023). *Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови: реалії, досвід, перспективи*. Педагогічна думка.
9. Шевчук, А. С. (2023). Нейропедагогічні підходи до організації освітнього процесу. *Педагогічні науки*, (4), 112–120.
10. Юнг, К. Г. (2019). *Архетипи і колективне несвідоме*. Астролябія.

REFERENCES

1. Vlasova, O. I. (2021). Psykholohichni aspekty innovatsiinykh tekhnolohii navchannia. *Osvitnii dyskurs*, (34), 15–25.
2. Houlman, D. (2021). *Emotsiinyi intelekt*. Vivat.
3. Kaneman, D. (2017). *Myslennia shvydke i povilne*. Nash format.
4. Kravets, N. P. (2021). Art- terapiia yak zasib rozvytku emotsiinoi sfery uchniv. *Naukovi zapysky NAPN Ukrainy*, (2), 56–63.
5. Lytvynenko, O. V. (2022). Innovatsiini pidkhody do kompetentnisnoho navchannia v NUSh. *Osvitnii dyskurs*, (38), 27–35.
6. Saramotina, I. M. (2023). Formuvannia emotsiinoi kompetentnosti molodshoho shkoliara zasobamy art– terapii. *Nasha shkola*, (3), 12–18. URL: <http://nashasholadoi.oano.od.ua/article/view/315788/306446>
7. Tkachenko, L. V. (2022). Vykorystannia art-terapii u formuvanni emotsiinoi kompetentnosti uchniv. *Naukovi zapysky NAPN Ukrainy*, (3), 78–85.
8. Topuzov, O., & Zasiakina, T. (Red.). (2023). *Zahalna serednia osvita Ukrainy v umovakh voiennoho stanu ta vidbudovy: realii, dosvid, perspektyvy*. Pedahohichna dumka.
9. Shevchuk, A. S. (2023). Neiropedahohichni pidkhody do orhanizatsii osvitnoho protsesu. *Pedahohichni nauky*, (4), 112–120.
10. Yunh, K. H. (2019). *Arkhetypy i kolektyvne nesvidome*. Astroliabiiia.

Iryna Bondarchuk,
Primary School Teacher,
Highest Qualification Category
Methodologist Teacher
IT STEP SCHOOL ODESSA' Lyceum
Odesa, Ukraine

METAPHORICAL CARDS FOR COMPETENCY- BASED LEARNING: NUS INNOVATIONS

Abstract: The article explores the use of metaphorical associative cards (MAC) as an innovative tool in the educational process of the New Ukrainian School (NUS). The study aims to analyze the potential of MAC in developing students' key competencies, including communication, creativity, critical thinking, and emotional intelligence, as well as their role in creating a motivating learning environment. The theoretical foundations of MAC are examined, particularly their impact on cognitive processes (attention, memory, imagination) through the activation of associative thinking and emotional regulation, considering neuropsychological mechanisms. Practical exercises for integrating MAC into teaching various subjects (physics, arts, languages, literature, primary school) and working with the teaching staff are proposed. Exercises such as «Metaphor of Genius» for high school students or «Cat of My Mood» for younger pupils enhance engagement through a game-based approach and foster a psychologically comfortable environment. Special attention is paid to the versatility of MAC, their alignment with NUS principles, and their support for competency-based learning. The article also analyzes the advantages (accessibility, interactivity) and limitations of the method (subjectivity of interpretations, need for teacher training). The findings suggest that MAC are an effective tool for innovative education but require further empirical research. The article is intended for educators, psychologists, and researchers interested in implementing psychological methods in education.

Keywords: metaphorical associative cards, New Ukrainian School, competency-based approach, neuropsychology, art therapy, creativity, game-based learning.

Дата першого надходження статті до видання 03.12.2025
Дата прийняття статті до друку після рецензування 10.12.2025

© Бондарчук І.М., 2025

УДК 37.035.6– 057.87:355.01(477)

Карук Лілія Миколаївна,
заступник директора з виховної роботи
ОКУ «Подільський медичний фаховий коледж
імені В.О. Жуковського»
Подільського району, Одеської області,
м. Подільськ, Україна

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В ШКОЛІ: ВИКЛИКИ ТА СЕНСИ ВОЄННОГО СЬОГОДЕННЯ

Анотація. У публікації осмислено специфіку патріотичного виховання школярів у реаліях воєнного часу та зміненої освітньої дійсності. Висвітлено, як воєнні події впливають на становлення цінностей, громадянської позиції й психологічного благополуччя учнів. Обґрунтовано значення педагогічної підтримки у збереженні національної ідентичності, розвитку внутрішньої стійкості та відповідального ставлення до патріотизму. Акцент зроблено на освітній роботі з учнями, що навчаються дистанційно або перебувають за межами України, а також на ролі критичного мислення й медіаосвіти. Доведено, що ефективне патріотичне виховання має спиратися на гуманізм, свідомий громадянський вибір і практики соціальної взаємодії.

Ключові слова: патріотичне виховання, учнівська молодь, воєнний контекст, громадянська позиція, національна ідентичність, освіта.